

УДК 591.538

ЖИВЛЕННЯ ПУГАЧА *BUBO BUBO* L. НА ТЕРИТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ “ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ”

М. В. Дребет

Живлення пугача Bubo bubo L. на території Національного природного парку “Подільські Товтри”. – М. В. Дребет. – Проаналізовано пелетки пугача зібрані на території парку, наведена характеристика харчування виду в регіоні. Групу домінантів у живленні пугача становлять 3-5 видів тварин, частка участі яких 70 %.

Ключові слова: пугач, пелетки, трофіка, НПП “Подільські Товтри”.

Адреса: НПП “Подільські Товтри”, пл. Польський ринок 6, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл., 32300, E-mail: deema@ok.kz

Feeding of the Eagle Owl Bubo bubo L. in the area of the National Nature Park “Podilski Tovtry”. – M. V. Drebet. – The pellets of the Eagle Owl, collected from the area of the Park, have been analyzed and the character of its feeding has been described. The bird's food consists mainly of three-five animal species, which make up about 70 % of a total.

Keywords: Eagle Owl, pellets, feeding, National Nature Park “Podilski Tovtry”.

Address: NNP “Podilski Tovtry”, str. Polskyi rynek 6, Kamianets-Podilsky, Khmelnytsky region, 32300, E-mail: deema@ok.kz

Вступ

Пугач *Bubo bubo* L. рідкісний вид НПП “Подільські Товтри”, занесений до першого і другого видань Червоної книги України (II категорія охорони) [15]. В огляді орнітофауни Хмельницької області за 1800-1998 рр., пугач належить до осілих видів [9].

Ландшафтні та природнокліматичні умови території дослідження сприяють поширенню та успішному гніздуванню пугача. В цілому, район характеризується мозаїчним мікрорельєфом, річки часто меандрують, що зумовлює різноманітність мікробіотопних умов і тваринного населення поблизу гніздової території птаха.

Дослідження пелеток з метою встановлення раціону хижих птахів уперше в Україні застосував І. Г. Підоплічка [10, 11]. Пізніше, цей метод широко використовували в дослідженнях інші науковці середини ХХ ст. [8; 14]. У наш час аналіз пелеток хижих птахів знову набуває актуальності, з огляду на потребу використання ощадливих і гуманних методів збору матеріалу під час вивчення фауни й накопичення необхідних обсягів даних, не вилучаючи рідкісні види з природи.

Матеріал і методика

Матеріал зібраний протягом грудня – квітня 2006-2007 рр. на території Кам'янецького Придні-

стров'я (пам'ятка природи “Смотрицький каньйон”, заказник “Чапля”). Пелетки збирали на карнизах, навісах та в гротах каньйонів річок Дністер, Смотрич та Тернава. Зібрані та проаналізовані 44 пелетки. Крім того, зібрані кормові залишки (16 шкурок їжака та ін.).

Діагностику видів з пелеток проводили за особливостями будови фрагментів черепа, щелеп, будовою зубів і зубних рядів. Для видової ідентифікації матеріалу використовували літературні джерела [1, 2, 3, 4, 5, 16].

Результати та обговорення

У результаті досліджень в пелетках пугача ідентифіковано 61 особину тварин. Більшість з ідентифікованих решток становлять дрібні ссавці – 73,8 %, значний відсоток належить птахам – 19,7 %. Частка комах становить 6,6 %. Більшість з ідентифікованих тварин належать до гризунів – 54,1 %. Вони на території досліджень є основним об'єктом полювання не тільки для пугача, але й для інших видів сов [6]. Частка комахоїдних, в основному за рахунок їжака звичайного, становить 18,0 %. Дані щодо співвідношення чисельності видів мікромамалій та інших груп тварин у пелетках пугача на окремих ділянках “Подільських Товар” наведені в таблиці.

Таблиця. Рацион пугача на території НПП “Подільські Товтри”
Table. The ration of the Eagle Owl feeding in the area of NNP “Podilski Tovtry”

Вид	Смотрицький каньйон		Чапля		Разом	
	п	%	п	%	п	%
<i>Rattus norvegicus</i>	15	26,3	1	25,0	16	26,2
<i>Microtus arvalis</i>	9	15,8			9	14,8
<i>Arvicola amphibius</i>	8	14,0			8	13,1
<i>Erinaceus europaeus</i>	9	15,8	2	50,0	11	18,0
<i>Talpa europaea</i>	1	1,8			1	1,6
Mammals	42	73,7	3	75,0	45	73,8
Aves	12	21,1			12	19,7
Insecta	3	5,3	1	25,0	4	6,6

У пелетках пугача на території НПП “Подільські Товтри” дрібні ссавці представлені родинами норичевих *Arvicolidae* – 27,9 %, мишачих *Muridae* – 26,2 %, їжачкових *Erinaceidae* – 18,0 %, кротових *Talpidae* – 4,9 %.

Видове різноманіття дрібних ссавців представлено щуром звичайним *Rattus norvegicus* Berk. – 26,2 %, полівкою звичайною *Microtus arvalis* Pall. – 14,8 %, полівкою водяною *Arvicola amphibius* L. – 13,1 %, їжаком звичайним *Erinaceus europaeus* L. – 18,0 % та кротом звичайним *Talpa europaea* L. – 1,6 %. Птахи становлять 19,7 %, але їх видову приналежність виявити не вдалося (табл.).

На відміну від сови вухатої *Asio otus* (L.) у раціоні якої домінує 1 вид – полівка звичайна – 73,4 % [6], у раціоні пугача, на тій самій території, групу домінантів формують 3-5 видів тварин з часткою участі близько 60-70 %. Таке сумісне домінування відзначене й іншими авторами [7].

Випадковими об’єктами живлення пугача можна вважати тварин, які відловлюються ним нерегулярно і в малій кількості. На території парку до

таких належать кріт звичайний (1,6 %) і представники комах Insecta, які найімовірніше потрапляють до раціону пугача зі шлунками мікромамалій.

Висновки

У зв’язку з ощадливістю, гуманністю та високою результативністю, аналіз пелеток хижих птахів є надзвичайно перспективним для дослідження фауни на території заповідних об’єктів. За результатами наших досліджень можна зробити наступні висновки:

1. Групу домінантів у живленні пугача становлять 3-5 видів ссавців, частка участі яких досягає 70 %.

2. На території дослідження у раціоні виду ссавці становлять – 73,8 % (домінують: щур звичайний – 26,2 %, їжак звичайний – 18,0 %, полівка звичайна – 14,8 %, полівка водяна – 13,1 %).

3. Загальна частка птахів у живленні пугача на території НПП “Подільські Товтри” становить 19,7 %.

1

- Аргиропуло А. И. Сем. *Muridae* – миши. Фауна СРСР. Млекопитающие. – М.-Л., 1940. – Т. 3, вып. 5. – 172 с.
- Атамась Н. Використання пелеток птахів родини *Laridae* під час вивчення мікротеріофауни // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2002. – Вип. 30. – С. 3-8.
- Бобринський Н. А., Кузнецов Б. А., Кузякин А. П. Определитель млекопитающих СССР. – М.: Просвещение, 1965. – 377 с.
- Варшавский С. Н., Крылова К. Т. Основные принципы определения возраста мышевидных грызунов // Фауна и экология грызунов. – М., 1948. – Вып. 3. – С. 179-190.
- Виноградов Б. С., Аргиропуло А. И. Определитель грызунов. Фауна СССР. Млекопитающие. – М.-Л., 1941. – № 29. – 244 с.
- Дребет М. В. Трофічні зв’язки сови вухатої (*Asio otus* L.) в умовах міста Кам’янець-Подільського // Менеджмент екосистем природно-заповідних територій. – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2006. – С. 83-89.
- Екимов Е. В. Трофические связи филина (*Bubo bubo* L.) в лесостепных ландшафтах Средней Сибири // Биологическая наука и образование в педагогических вузах. – Новосибирск: НГПУ, 2002. – С. 65-71.
- Кырик И. Н., Черкаценок М. И. Экологическая характеристика ушастой и серой сов Хмельницкой области УССР //

- Матер. IV науч. конф. зоологов пед. ин-тов. – Горький, 1970. – С. 402-403.
- Новак Л. М., Новак В. О. Видовий склад орнітофауни Хмельницької області. – Хмельницький: Поділля, 1998. – 27 с.
- Підоплічка І. Г. Матеріали до вивчення фауни дрібних ссавців погадковим методом // Збірник праць зоологічного музею. – 1963. – Вип. 32. – С. 3-28.
- Підоплічка І. Г. Про погадки // Бюл. Київської станції захисту рослин (СТАЗРО). – 1935. – № 3. – С. 14-19.
- Лукинский Ю. Б. Жизнь сов. – Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1977. – 240 с.
- Сокур І. Т. Нові матеріали до пізнання фауни дрібних ссавців України // Збірник праць зоологічного музею. – 1963. – № 32. – С. 29-42.
- Талпош В. С. Матеріали до живлення і розмноження сови вухатої на Закарпатській рівнині // Звітно-наук. конф. Кременецького держ. пед. ін-ту: Тези доп. – Кременець, 1967. – С. 127-130.
- Червона книга України / під редакцією М. М. Щербака – К.: Укр. Енциклопедія, 1994. – С. 303-370.
- Klucz do oznaczania ssaków Polski / Pod redakcją Z. Pucek.* – Warszawa: Państ. Wydaw. Nauk., 1984. – 388 p

Отримано: 07 листопада 2007 р.

Прийнято до друку: 16 листопада 2007 р.